

Nr 204.

Av herr **Lindhagen**, om expropriationslagstiftning såsom ett yttersta medel i strävandena för rikets kolonisation, fulländning av ofullständiga jordbruk, frilösning av arrendejordbruk samt anskaffande av tomtmark för nya bostäder.

I ett land som vårt med stora enskilda egendomar och i synnerhet mycket utbredda bolagsdomäner måste det finnas ett yttersta medel för att anskaffa jord i rätta ögonblicket, på lämplig plats, till erforderlig omfattning och för rimligt pris. Ett sådant medel är expropriation, som sedan gammalt funnits i svenska lagstiftningen för åtkommande av jord till så kallat allmänt behov. Enskilda järnvägsföretag hava ock expropriationsrätt. Detta rättsmedel är även medgivet större enskilda företag såsom i vattenlagstiftningen och även gruvlagstiftningen. Vidare är den numera medgiven för lösen av tomt med hus, tillhörigt annan än jordägaren, samt av tomt för uppförande av folkets hus m. m. dylikt.

För den sociala jordfrågan behövs sådan expropriationsrätt ytterligare för följande ändamål:

- 1) bildandet av nya jordbruk
- 2) fullkomnande av ofullständiga jordbruk
- 3) frilösning av arrendejorden
- 4) anskaffande av tomtmark för nya bostäder.

Icke blott för jordanskaffningen utan även för annan behörig hänsyn är en expropriationsrätt i det allmännas hand oundgänglig.

Norrlandskommitténs konservativa och liberala majoritet förordade expropriation för bildande av nya jordbruk. Reservanter ansågo expropriation behövas även för fullkomnande av ofullständiga jordbruk och frilösning av arrendejordbruk, vartill emellertid även en majoritet under arbetets gång ställde sig sympatisk. Sedan ha dylika förslag förekommit i alla jordberedningar, och till sist förordade jordkommissionen expropriationsrätt för samtliga ovannämnda fyra ändamål. Det bör icke förglömmas, såsom ofta sker, att denna utväg är endast ett yttersta medel, vars blotta tillvaro i regel är ägnad att åstadkomma rimliga avtal utan att något expropriationsförfarande behöver tillitas. Synpunkterna på denna angelägenhet äro utförligt utvecklade i tidigare motioner (se särskilt motion 162 år 1920 i första kammaren) liksom ock i jordkommissionens betänkande.

Då nu denna sak även framfördes vid 1924 års riksdag genom socialdemokratiska motioner, avstyrkte övriga partier dylika förslag. Det fanns nog med jord, sade man, och den frivilliga överenskommelsens väg skulle först frestas. Endast om det senare ej lyckades, kunde det bliva tal om övervägande av expropriation. Förslaget avslogs således i denna del av majoriteten. I andra lagutskottet reserverade sig de socialdemokratiska medlemmarna (Linder, Sigfrid Hansson, Lindhagen, Hage, Svenson i Skönsberg, Johansson i Sollefteå och Olovson i Västerås) utförligt och med skärpa mot denna ståndpunkt. Den föreliggande frågan, sade de, utgjorde provet på viljan till allvar i jordreformen med uppgivande av det ängsliga sökandet efter förevändningar att undfly densamma. Vid voteringsarna i riksdagen fälldes till sist förslaget. Den socialdemokratiska jordbruksministern hade tidigare framhållit för jordkommissionen det snara behovet att få en expropriationslag för bildandet av nya jordbruk. Det socialdemokratiska programmet innehöll då liksom nu, att expropriation bör stå till buds för att främja dylika ändamål.

Den förenämnda utgången i riksdagen föranledde emellertid som sagt de socialdemokratiska justitie- och jordbruksministrarna att frånga sitt partis förenämnda ställning. Jordfrågans beredning lämnades i denna punkt liksom i övrigt i stort sett i de konservativas hand. De tillkallade kommitterade för definitiv beredning av frågan om bildandet av nya jordbruk, fulländning av ofullständiga jordbruk och utbrytning av arrendejordbruk erhöles i sin instruktion till och med förbud att befatta sig med expropriationsfrågan. I sitt föregående år avgivna betänkande hava de ock alldeles underlåtit att diskutera saken under återopande av berörda instruktion. Och i detta strypta skick kommer saken förmodligen att föreläggas denna riksdag. Försök åren 1926 och 1927 att hålla frågan vid liv inom riksdagen föllo till föga inför en sådan situation.

Expropriation såsom ett bidrag till den sociala jordfrågans lösning be-tecknades av andra lagutskottets ordförande år 1924 i första kammaren såsom gränsmärke mellan vad man kallade borgerlig och socialdemokratisk uppfattning och det kunde gärna tillagts även mellan »borgerlig» uppfattning vid sekelskiftet och nu.

Då expropriationstanken nu återupptages i denna framställning, avses därmed en vädjan till socialdemokraterna att falla tillbaka på sitt parti-program och sitt bestämda framträdande vid 1924 års riksdag samt därigenom även föra saken fram som en stridsfråga vid de kommande valen. Visserligen har partiets programkommission nyligen avstyrkt ett förslag till den stundande partikongressen, att kongressen skulle bland annat »uttala sig» för norrlandskommitténs, värmlandsundersökningens och jordkommissionens ståndpunkter i expropriationsfrågan. Riksdagsgruppens förtroenderåd synes emellertid blivit betänksam och tillkännagivit sig, ehuru visserligen nu tämligen för sent, ämna vid riksdagen frambära en motion, vilken påkallar även expropriation för att stödja de

jordlösas famlande efter någon flik av ett fädernesland. Om denna motions närmare innehåll är mig dock ej något bekant.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära expropriationslagstiftning såsom ett yttersta medel i strävandena för rikets kolonisation, utbrytning av arrendejordbruk, fulländning av ofullkomliga jordbruk och anskaffande av tomtmark för nya bostäder.

Stockholm den 21 januari 1928.

Carl Lindhagen.